

Recenzenti: Prof. dr. sc. Josip Vrandečić (Filozofski fakultet u Splitu)

Prof. dr. sc. Marko Trogrlić (Filozofski fakultet u Splitu)

ZNANSTVENO PODRUČJE: Humanističke znanosti

ZNANSTVENO POLJE: Povijest

GRANA: Hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

STUDIJSKI PROGRAM: Preddiplomski studij Povijesti Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu

GODINA I SEMESTAR: II. godina, III. Semestar

FOND SATI: 30 sati predavanja

NASTAVNI PREDMET: Novovjekovna povijest Francuske

Napoleonova vladavina do stvaranja Ilirskih pokrajina (1799. – 1809.)

U posljednjem desetljeću 18. stoljeća dogodio se susret osobnog puta jednog čovjeka, svakako po mnogo čemu natprosječnog, i jednoga izvanrednog političkog potresa, fenomena zvanog Revolucija, koji je otvorio Pandorinu kutiju, rušio sve temelje i okvire dotadašnjeg uređenja i poretka. Taj preokret ostavio je prostora usponu i poletu novim ljudima, na neki način najtalentiranijima i najsnalažljivijima, rijetko najčestitijima i najpoštenijima. Iza deklamiranih ideala o slobodi, jednakosti i bratstvu prečesto su se krili karijerizam i osobne ambicije.

Uspon do vlasti

Nakon mjeseci strahovita terora, Robespierre je giljotiniran 28. veljače 1794. (10. *thermidor* godine II., po revolucionarnom kalendaru) i njegova je smrt pozdravljena u Francuskoj općim zadovoljstvom. Njegovi pobjednici, *thermidorci*, sami sudionici terora, žele

potaknuti trajno smirivanje ekstremne napetosti u zemlji, što ih neće spriječiti da brutalno suzbiju pariške pobune motivirane bijedom u travnju i svibnju 1795. Njihovi napori zaključuju se izradom novog ustava izglasanog u kolovozu 1795. Tekst izražava nepovjerenje prema „demokraciji“, prema jedinstvenoj skupštini, prema Parizu, izvoru svih nereda od 1789. Otvara se Deklaracijom o pravima koja odražava brige nove buržoazije. Načelo o jednakosti formalno se ograničava na nepostojanje urođenih nasljednih vlasti. Izborna prava provodi se neizravno i ovisno o poreznoj moći. Zakonodavna vlast spada na dvije skupštine: Vijeće pet stotina i Vijeće starijih. Izvršna vlast povjerena je Direktoriju od pet članova, čija je petina obnovljena svake godine. Tim ustavom stvara se buržoaska republika kojoj prijete prevelika podjela zakonodavne i izvršne vlasti, to jest plodno tlo za državne udare.

Termidorci ubrzo krše ustav koji su izradili. Bojeći se uspona monarhista tijekom nadolazećih izbora, dekretiraju da izborne skupštine moraju birati dvije trećine članova među bivšim poslanicima Konventa. Naime, rojalistička je oporba uskrsnula i namjerava se ponovno nametnuti u političkom životu. Organizira se u samome glavnom gradu. Prvi put, otkriva se drugo lice Pariza u kojemu neredi potiču proturevolucionarci. Dana 3. listopada 1795., sedam pariških sekcija proglašava da su u stanju ustanka i pridružuju im se svi nezadovoljnici. Još nedugo postojeći Konvent povjerava svoju obranu petočlanom povjerenstvu u kojoj glavni lik Barras poziva u pomoć nezaposlene generale, među koje se ubraja mladi Napoleon Bonaparte, kojeg je upoznao krajem 1793., tijekom opsade Toulona, kratkotrajno okupiranog od Engleza.

Taj perspektivni časnik rođen je na Korzici 1769., neposredno poslije nego što je Francusko kraljevstvo prisvojilo taj mediteranski otok. Pripadnik obitelji nižeg plemstva, ali zavidna položaja za korzikanske prilike, stječe naobrazbu po francuskim vojnim školama, unatoč svojem očiglednom negativnom raspoloženju, pa čak i mladenačkoj mržnji prema Francuskoj. Odavno diletantski obožavatelj Rousseaua, prihvaća otpočetak načela Revolucije.

Prvih godina velikog preokreta provodi mnogo vremena na svom otoku i uključuje se u lokalni politički život, sve dok ga sukob njegove obitelji s vođom korzikanskih domoljuba Pascalom Paolijem ne prisili na selidbu prema kontinentalnoj Francuskoj, gdje se pridružuje radikalnim revolucionarnim krugovima i jakobincima. Satnik Bonaparte sudjeluje za račun Revolucije u oslobođenju Toulona i postaje generalom u veljači 1794. Pad Robespierrea uzrokuje njegovo kratkotrajno zatvaranje i pad u nemilost.

Kad ga Barras zovne u pomoć, Bonaparte ne propušta prigodu. Velikim dijelom njegovim zaslugama, termidorci vraćaju red u Pariz i privremeno zauzdavaju rojaliste. Usput rečeno, Barras je učinio nepopravljivu grešku na vlastitu štetu, upoznajući mladog časnika sa svojom ljubavnicom Joséphineom de Beauharnais.

No monarhisti smatraju da su izgubili bitku, ali ne i rat. Odlično organizirani, raspolažući zavidnim materijalnim sredstvima, očekuju uspjehe od legalnog puta. Napori su nagrađeni. Izbori početka 1797. znatno ojačavaju njihove pozicije u zakonodavnim vijećima koji dobivaju uvjerene monarhiste za predsjednike, generala Jean-Charlesa Pichegru i Françoisa Barbé-Marbois. Sve je dalo naslutiti pokušaj povratka Kraljevstva. Direktor Barras pobrinut će se da do toga ne dođe. Ponovno će moći računati na Bonapartea koji je došao do dokumenata s podacima o održavanju veza između Pichegrua i brata pokojnog Luja XVI. koji se već naziva Lujem XVIII. Pichegru i drugi dužnosnici uhićeni su 4. rujna 1797. (18. *fructidor* godine V.). Izbori su poništeni u mnogim departmanima i uprava je očišćena od nepoželjnih elemenata.

Tada je Bonaparte već od ožujka 1796. zapovijedao vojsci na talijanskom bojištu i tu je pokazao svu svoju vještinu i strategijsku genijalnost. Nizale su se spektakularne pobjede i zaključit će se potpisivanjem mirovnog ugovora s Austrijom u Campo Formiju, 17. listopada 1797. General se uistinu proslavio i potrudio da tisak prenese njegove podvige, da stvori o sebi sliku mitskog osvajača.

U svibnju 1798. Bonaparte odlazi u Egipat, navodno da bi raskrčio put prema britanskoj Indiji. Ustvari, mnogi su željeli udaljiti ambicioznog časnika s francuske političke scene. A on je sam svjestan da njegov trenutak još nije došao i pokušava steći dodatnu slavu egzotičnim pustolovinama. Pohod na Egipat bio je mukotrpan. Bonaparte nije doživio samo uspjehe, ali je u domovini postao pravi heroj, naročito nakon pobjede nad Osmanlijama kod Abukira 25. srpnja 1799.

Taj zavidni položaj trebalo je iskoristiti što prije. Bonaparte povjerava zapovjedništvo snaga u Egiptu generalu Jean-Baptisteu Kléberu i odlazi u Francusku. Srećom, ulazi u Pariz nekoliko dana nakon što je stigla vijest o njegovoj pobjedi u Abukiru pa je trijumfalno dočekan.

U Direktoriju su tada bili zastupljeni Barras, Emmanuel-Joseph Sieyès, Roger Ducos, Jean-François Moulin i Louis-Jérôme Gohier. Kako je vlada bila u bezizlaznoj krizi, novi državni udar bio je neizbježan i razne su skupine spletkarile da ga poduzmu. Tako je i bivši svećenik i revolucionarni prvak Sieyès pripremao svoj plan i računao na Bonaparteu. U svoju zavjeru uveo je ministra vanjskih poslova Charles-Mauricea de Talleyrand-Périgorda, zloglasnog ministra policije Josepha Fouchéa, Luciena Bonaparteu, Napoleonova brata i predsjednika Vijeća pet stotina, ali i brojne zastupnike dviju zakonodavnih skupština. Sieyèsov plan bio je da nastane vakuum izvršne vlasti koja bi uzrokovala pad zakonodavne vlasti i stvaranje povjerenstva za izradu novog ustava. Sve se to trebalo postići bez nasilja.

Ujutro 9. studenog 1799., Vijeće starijih odlučuje preseljenje Zakonodavnog tijela u Saint-Cloud radi opasnosti od jakobinske urote. Bonaparteu je dodijeljen zadatak da otprati zastupnike i da im osigura put. Da bi neutralizirali Direktorij, Sieyès i njegov saveznik Ducos donose ostavke. Talleyrand nagovori Barrasa da učini isto. Ostala dva člana (Moulin i Gohier) internirana su u Pariz.

Sutradan, 10. studenog – 19. *brumaire* godine VIII. po revolucionarnom kalendaru, oba vijeća zasjedaju u Saint-Cloudu. U urotu je upletena većina Vijeća starijih koje je trebalo priznati ostavku Direktorija i o tome izvijestiti Vijeće pet stotina, da bi se omogućilo imenovanje privremene vlade. Kako stvari traju dulje nego što je predviđeno, Bonaparte gubi živce, prekida sjednicu i očekivano je odobren unatoč vrlo lošem i gotovo nerazumljivu govoru. Nakon toga ulazi u dvoranu gdje je smješteno *pet stotina* i tu ga poslanici vrijeđaju i guraju. S pomoću nekoliko vojnika uspijeva se izvući. Njegov brat Lucien također iziđe, stupa pred vojnicima parlamentarne garde i sugerira u slikovitu govoru da šaka zastupnika naoružana noževima terorizira Vijeće i da su mu pokušali usmrtiti brata, koji se upravo u tom trenutku pojavljuje blijed i s mrljicom krvi na licu. Ustvari, Napoleon nikada nije bio u opasnosti i vjerojatno se ogrebao sam u stanju nekontrolirane ljutnje. Bez obzira na to, vojnici upadaju u dvoranu i silom evakuiraju zastupnike. Intervencijom vojske, Sieyèsov plan striktno parlamentarne operacije propada i državni udar poprima vojno obilježje. Ipak, urotnici uspijevaju skupiti Vijeće starijih i dio Vijeća pet stotina koji proglašavaju vakuum izvršne vlasti i formiranje privremenog trijumvirata sastavljenog od trojice konzula, to jest Ducosa, Sieyèsa i Bonapartea koji se postavlja kao njegov prvak. Drugim riječima, čovjek koji je zamalo sve upropastio postaje najvećim dobitnikom jednog od – kako bi rekao Alexis de Tocqueville – „najgore zamišljenog i najgore izvršenog državnog udara koji se može zamisliti“.

„Spasitelj“

Zbog globalnih poteškoća, rata, unutarnjih nereda i nesigurnosti, Francuska želi spasitelja. General Bonaparte inkarnira i red i pustolovinu, i restauriran autoritet i revolucionarne ideale. Šest godina nakon što joj je giljotiniran kralj, spremna je prihvatiti mnogo oštriju stegu nego što je bio apsolutizam. Naime, Konzulat se nameće kao neka vrsta diktature javnog spasa koja

traži narodni pristanak, a za to je potreban novi konstitucionalni okvir. Novi ustav, zvan *Ustav godine VIII.*, načelno se prikazuje kao štit revolucionarnih tekovina. Na čelu izvršne vlasti nalaze se tri konzula koje Senat imenuje na deset godina, među kojima samo Prvi konzul realno vlada. Zakonodavnu vlast provode četiri skupštine, to jest Državno vijeće, Tribunat, Zakonodavno tijelo i Senat koji se međusobno neutraliziraju i koji nisu u mogućnosti suprotstaviti se Prvom konzulu. Opće izborno pravo tek je teorijski uvedeno. Da bi se formalno poštovalo neku vrstu republikanske vanjštine, organiziran je referendum koji treba potvrditi pristanak naroda na novi ustav, ili točnije plebiscit, jer je ustav proveden i prije glasovanja. Jean-Jacques Régis de Cambacérès i Charles-François Lebrun postaju drugi i treći konzuli, dok Sieyès i Ducos ulaze u Senat. Talleyrand zadržava lisnicu vanjskih odnosa, Fouché ostaje ministrom policije. Poslije uspostave ustava slijedi reorganizacija administracije. Podjela na departmane je sačuvana, ali na njihovo čelo dolaze prefekti imenovani od vlade, od kojih se zahtijeva da budu poslušni i učinkoviti i da izvršavaju naredbe. Načelnike općina također imenuje Prvi konzul. Pariz ostaje bez gradonačelnika i podijeljen je na 12 okruga s posebnim načelnicima. Očigledno nova vlast želi izbjeći problem koje je donedavno stvarala ustanička komuna. Koliko god nove institucije izgledale suprotne načelima Revolucije i kao stvorene da bi udovoljile novoj buržoaziji, zanimljivo je što će mnoge od njih nadživjeti Napoleona, a neke postoje i danas, kao Državno vijeće ili prefektore.

Prvi konzul Bonaparte pokrenut će i modernizaciju financijskog sustava, potaknuti obnovu gospodarstva i vratiti povjerenje u trgovinu osnivanjem Francuske banke kojoj će biti dodijeljen isključivi privilegij emitiranja novčanica za petnaest godina. Monetarna politika urodit će plodom u ožujku 1803. (ili po revolucionarnom kalendaru u *germinalu* godine XI.) – takozvani franak iz *germinala* bit će stabilan sve do Prvog svjetskog rata.

Bonaparte želi i smiriti političke strasti i postaviti se iznad stranaka. Pokušava ublažiti opći negativan stav prema emigrantima, ukida praznik 21. siječnja koji komemorira egzekuciju Luja XVI. i amnestira deportirane bivše članove Komiteta javnog spasa. U studenom 1799., otvara pregovore s vođama Vandejskog i Šuanskog ustanka i postiže primirje s pobunjenicima, služeći se ustupcima, prijetnjama i silom. Njegova politika pacifikacije urodila je plodom i na jugu zemlje gdje je bilo teško razlikovati rojalističko djelovanje od običnog banditizma. Bonaparte se trudi i uništiti još aktivne jakobince u Parizu. Otkrivanje pripremljenog atentata koji je trebao biti izvršen ubojstvom Prvoga konzula bodežom u njegovoj loži u Operi, pa i eksplozija takozvanoga paklenog stroja, to jest bombe u pariškoj ulici Saint-Nicaise, poslužili su kao povodi za energične poteze. Ustvari, famoznu bombu postavili su rojalisti. Naime, brojni pristaše kraljevstva nadali su se da će Bonaparte povratiti monarhiju. No Prvi konzul odlučno je odbio ponude Luja XVIII., obrativši se izravno njemu ovim riječima: „Ne smijete željeti svoj povratak u Francusku, morali biste hodati po sto tisuća leševa.“

Bonaparte je postupno razočarao sve koji su u njega ulagali nade. Čak su i njegovi bivši ortaci iz nedavnog vremena državnog udara koristili njegov odlazak na talijansku frontu da pripreme njegovo svrgnuće. Bonaparte stječe sve brojnije neprijatelje, ali uspijeva ih sustavno neutralizirati, prebroditi sve opasnosti za nastavak svoje vladavine i postaviti se kao pomiritelj Francuza.

Ohrabren svojim uspješnim pothvatima, nastoji i riješiti osjetljivo pitanje položaja Katoličke crkve, koju želi staviti pod nadzor djelotvornije od svojih prethodnika. Angažiraju se iznimno naporni i iscrpljujući pregovori između Francuske i Svete Stolice, koji će dovesti do sklapanja konkordata u ljeto 1801. Prema toj konvenciji, sankcionirana je nacionalizacija crkvene imovine; Prvi konzul imenuje biskupe koji se – kao i svi svećenici – moraju zakleti na vjernost francuskoj vladi; država osigurava plaće svećenika, katolicizam nije kao nekad

državna religija, nego „religija velike većine Francuza“. Tekst je naravno kompromis. Pio VII. zadovoljio se time što mu je vraćen duhovni autoritet nad Crkvom u Francuskoj i što će mu biti omogućena obnova vjere u zemlji godinama na vjetrometini dekristijanizacije.

Dok Bonaparte uređuje državu i učvršćuje svoju vlast, nastavlja se naslijeđeni rat s Drugom koalicijom. Da bi ojačao svoju popularnost, predlaže Engleskoj i Austriji mirovne pregovore, očekujući da će mu ponude biti odbijene. Mir će dakle morati postići silom. Sjever Italije ponovno je teren obračuna između Francuske i Habsburške Monarhije. Francuzi se suočavaju sa žestokim otporom i neizvjesnim borbama, ali uspijevaju protivnika pobijediti kod Marenga u lipnju 1800. i u Hohenlindenu u prosincu iste godine. Beč je primoran potpisati 9. veljače 1801. u Lunévilleu ugovor kojim prihvaća francuska osvajanja u Italiji, Belgiji i na Rajni te priznaje novoosnovane republike, to jest Batavsku, Cisalpinsku i Helvetsku Republiku.

Od Druge koalicije ostaju dakle samo Rusija i naravno Engleska. Bonaparte uporno nastavlja diplomatsku ofenzivu usporedno s vojnom ofenzivom. Osigurava 21. ožujka 1801. južnu granicu sporazumom sa Španjolskom. Englezi su sve izoliraniji, moraju se hvatati ukoštac s frankofilskim i pacifističkim pokretima unutar svojih granica, pa i s općim nezadovoljstvom zbog inflacije, loših berbi, pogoršanja irske krize i upitnoga mentalnog zdravlja kralja Ćure III. U veljači 1801. premijer William Pitt, pobornik rata, se povlači. Na njegovo mjesto dolazi mnogo umjereniji Henry Addington. Pregovori se ubrzo otvaraju i zaključuju se mirovnim sporazumom potpisanim u Amiensu 27. ožujka 1802. Predviđajući rasplet pregovora, Rusija se već povukla iz saveza u listopadu 1801. Druga koalicija je nestala.

Car Francuza

Prvi put od 1792., Francuska nije u ratnom stanju. U samo dvije godine, Bonaparte je koliko-toliko sanirao financije, okončao građanske i religijske tenzije i krize i vratio mir sa susjedima. Sve mu to pruža priliku da još utvrdi svoj autoritet, uz jasnu potporu javnosti. Tijekom obnavljanja sastava zakonodavnih skupština, eliminira sve svoje protivnike jednog po jednog, i zamjenjuje ih odanim pristašama. Generalima koji su mu se mogli suprotstaviti nedostajalo je karaktera, dok se njihovi vojnici njima ne bi ni pridružili u slučaju državnog udara. Rojalisti su postali bezopasni otkad im je nestala engleska podrška radi prestanka rata. Bonaparteu dakle 1802. nije prijetila nijedna ozbiljna oporba. Čak se pojavio i neomonarhistički pokret koji je zagovarao ustavnu monarhiju u njegovu korist.

Tribunat zahtijeva 6. svibnja 1802. da ga se nagradi nekom vrstom nacionalnog priznanja. Senat, mnogo suzdržaniji, predlaže samo da ga se izabere prijevremeno za Prvog konzula na deset godina. Cambacérès je isposlovao organiziranje referenduma o Bonaparteovu doživotnom konzulatu. „Narod“ odgovara pozitivno i Senat je prisiljen 2. kolovoza 1802. pokoriti se i proglasiti Bonaparteu doživotnim konzulom s proširenim ovlastima.

No to prvom čovjeku u državi još neće biti dovoljno i ponovno izbijanje rata omogućit će mu sljedeći potez. Naime, povratak Engleske u sukob protiv Francuske 1803. godine ima za posljedicu procvat rojalističkih zavjera i intriga. Takva je urota otkrivena u listopadu 1803. Saznaje se da su šuan Cadoudal, rojalistički general Pichegru, ali i Bonaparteov general Moreau, pobjednik Hohenlindena, pripremali ubojstvo Prvoga konzula. Sva su trojica uhićena i tijekom ispitivanja spominje se dolazak misterioznog princa u Francusku. Bonaparte misli da je riječ o vojvodi od Enghiena pa ga daje oteti na njemačkom teritoriju i strijeljati nekoliko dana poslije, nakon formalnog sudskog postupka. Pichegru je nađen zadavljen u svojoj ćeliji, Cadoudal je osuđen na smrt i smaknut, Moreau je deportiran. Ta takozvana Urota godine XII. iznosi na vidjelo slabost vlade koja se temelji na jednom čovjeku. Postavlja se pitanje: što bi

se dogodilo da taj čovjek nestane, da taj čovjek bude ubijen? Samo je nasljednost mogla jamčiti opću stabilnost i tekovine Revolucije. Inicijativa dolazi opet od Tribunata, čiji jedan član donosi prijedlog da Prvi konzul bude proglašen carem Francuza i da carski dignitet bude proglašen nasljednim u njegovoj obitelji. Kako se skoro nitko ne protivi inicijativi, 18. svibnja 1804., ili po revolucionarnom kalendaru 28. *floréala* godine XII., stupa na snagu novi ustav koji povjerava vladu caru Francuza i koji je sankcioniran organiziranim narodnim plebiscitom. Bonaparte, ili odsad točnije rečeno Napoleon, želi i drugi legitimitet. S pomoću ustupaka vezanih uz dodatne klauzule konkordata, postigao je da ga papa Pio VII. okruni u katedrali Notre-Dame 2. prosinca 1804. Dakle, ukratko, revolucija se zaključuje krunidbom jednog cara.

U međuvremenu, rat se nastavlja. Englezi stvaraju 1805. novu koaliciju s Austrijom, Rusijom, Švedskom i Napuljskim Kraljevstvom, i poraze Francuze, u savezu sa Španjolskom, na moru pred Trafalgarom. Unatoč tomu, zahvaljujući Napoleonovim strategijama i kvaliteti svojih postrojba, Francuska će na kopnu doživjeti pravu epopeju. Pobjeđuje Austriju u Ulmu 20. listopada 1805., Austrijance i Ruse u Austerlitzu 2. prosinca 1805. Habsburška Monarhija nema drugog izbora nego potpisati Požunski mir 26. prosinca, koji pokopava Sveto Rimsko Carstvo i stvara Rajnsku Konfederaciju. Također Austrija ustupa svom protivniku Veneciju, Istru i Dalmaciju priključene Kraljevstvu Italije. U listopadu 1806., Pruska se miješa u rat i Francuska je ponizuje u Jeni i Auerstedtu, prije nego što sam Napoleon uđe trijumfalno u Berlin 25. listopada. Francuska vojska osvaja Varšavu 28. studenog. Do lipnja 1807., uspješno se bori s Rusima koji 25. lipnja u Tilsitu potpisuju mirovni ugovor. Nakon Tilsita, Napoleon više nema neprijatelja na europskom kontinentu koji je uredio po svojoj volji, gotovo uništivši Prusku, oslabivši znatno Austriju, pokorivši cijelu Italiju osim Rima, dominirajući njemački prostor preko Rajnske Konfederacije, postavivši članove svoje obitelji i svoje generale na prijestolja vazalnih državica. No, kao uobičajeno, problem ostaje Engleska

koja ne odustaje od borbe. Protiv nje, Napoleon izmišlja ekonomsko oružje. To će biti Kontinentalna blokada, preko koje će narediti pokorenoj Europi da ukine svaki oblik trgovine s Englezima. Osim Portugala i Švedske, sve će europske države poštovati nalog svoga gospodara i tako dovesti Ujedinjeno Kraljevstvo do ruba kolapsa.

Car koristi svoje uspjehe da se otrese protivnika i da još stisne potencijalnu oporbu u zemlji. Zauzdane zakonodavne skupštine više nemaju mogućnosti nametnuti svoj glas. Policija nadzire društveni, intelektualni i kulturni život zemlje, ali i privatni život građana. Napoleon postupno vraća i stare monarhističke forme. Stvara 1808. carsko plemstvo koje povezuje s tradicionalnim plemstvom. Već je prije toga napokon ukinut groteskni revolucionarni kalendar. Navodni zaštitnik Revolucije provodi stečaj Revolucije.

Prvi znakovi slabosti

Godine 1808. Napoleon će učiniti i svoju prvu veliku pogrešku pretjeranim angažiranjem u Španjolskoj u kojoj je burbonski kralj Karlo IV. već od 1795. prepustio stvarnu vlast svome državnom tajniku i kraljičinu ljubavniku Godoyu. Potonji je dugo održavao dobre odnose s Francuskom pa je za svoju zemlju pridobio jug Portugala koji je Car napao 1807. da bi utvrdio Kontinentalnu blokadu. Ali 1808. nastaje sukob za vlast između Karla IV. i njegova sina Ferdinanda. Francuska intervenira i brutalno uguši pobunu u Madridu 3. svibnja 1808., što će svojim kistom ovjekovječiti genijalni Goya. Karlo IV. abdicira u korist Napoleona koji poklanja španjolsku krunu svome bratu Josephu. Slijedi pravi rat koji suprotstavlja Francuze i njihove pobornike s jedne strane, pristalice Ferdinanda i sve protivnike francuske hegemonije s druge strane. Napoleonova vojska suočava se s gerilskim ratom koji joj nanosi znatne gubitke, pa i poraze. Štoviše, ustanici dakako uživaju englesku potporu.

Španjolska borbenost ohrabruje i druge narode. U travnju 1809., Austrija koristi te neprilike da napadne Bavarsku, ali je Francuska uspijeva poraziti u srpnju iste godine. Dana

14. listopada 1809. potpisan je Schönbrunnski mir kojim Austrija ponovno gubi dio svog teritorija i koji će omogućiti formiranje Ilirskih pokrajina. Napoleon nije želio nestanak Habsburške Monarhije. Dapače, uredio je svoju ženidbu s nadvojvotkinjom Marijom Lujzom, kćerki austrijskog cara Franje I., koja će biti celebrirana 1. travnja 1810. Tako je doslovno ušao u obitelj okrunjenih glava, štoviše u obitelj Marije Antoanete, ironično postavši rođakom Luja XVI. Naravno, prije ženidbe Car se rastavio od kapriciozne, rastrošne i neumorno nevjerne Joséphine.

Dakle, kad se stvaraju Ilirske provincije 1809., Napoleon izgleda na prvi pogled nepobjedivim, neuništivim, i čini se da ga ništa ne može zaustaviti. No već se pojavljuju prve pukotine u njegovoj svesti; prvi znakovi, simptomi koji najavljuju crne dane za njegov režim. Još će godinama – kako je napisao André Malraux (*Hrastovi koje obaraju*), citirajući Charlesa de Gaullea – udarati francuskim mačem, dok ga naposljetku ne razbije i ostavi svoju zemlju manjom nego što ju je zatekao preuzimanjem vlasti. Nakon pada pod udarcima Sedme koalicije, „Orao“ će provesti kraj života na otoku Sveta Helena, gdje će nastaviti graditi svoju legendu, diktirajući svoje memoare Emmanuelu Las Casesu. Doduše, njegova je najveća zasluga stvaranje vlastita mita. Car je ličnost koja je nadahnula najveći broj ne samo povijesnih radova, nego i književnih djela, pa i filmova. Njegova megalomanija i ratobornost imat će dugotrajne posljedice za Stari Kontinent pretvoren u ratište, izložen kaosu i političkim fantazijama, a još dramatičnije za Francusku koja će izići iz 26 burnih godina revolucije i bonapartizma iscrpljena i poražena i koja će u tome kratkom vremenskom razmaku pokopati više od milijun i pol svojih stanovnika. Teško je ne složiti se sa zaključkom dalekovidnog esejista Jacquesa Bainvillea: „Osim za slavu, osim za umjetnost, bolje bi valjda bilo da nije postojao.“ No, francuski „nacionalni roman“ (po izrazu Pierrea Nora) itekako bi ostao okrnjenim bez te „slave“ i te „umjetnosti“.

Bibliografija:

Boudon Jacques-Olivier, *Histoire du Consulat et de l'Empire*, Paris, 2003.

Gueniffey Patrice, *Bonaparte 1769-1802*, Paris, 2013.

Gueniffey Patrice, *Histoires de la Révolution et de l'Empire*, Paris, 2013.

Lentz Thierry, *Nouvelle histoire du Premier Empire*, Paris, 2002. – 2010., sv. 1-3.

Tulard Jean, *Napoléon, ou le mythe du sauveur*, Paris, 1987.

Tulard Jean, *La France de la Révolution et de l'Empire*, Paris, 2014.

Tulard Jean, *Napoléon, chef de guerre*, Paris, 2015.

Waresquiel Emmanuel (de), *Talleyrand, le prince immobile*, Paris, 2006.

Waresquiel Emmanuel (de), *Fouché, les silences de la pieuvre*, Paris, 2014.